

ULUSLARARASI GÖÇMENLERİN BARINMA DENEYİMLERİNDE ÇOK KATMANLI KIRILGANLIKLAR: TEMATİK BİR ANALİZ

Temmuz GÖNÇ ŞAVRAN¹, Betül DURMAZ YURT², Fatma LEVENT³

Öz

Bu çalışma, Eskişehir’de yürütülmüş bir alan araştırmasının verileri üzerinden Türkiye’deki uluslararası göçmenlerin barınma koşullarını betimlemeyi, bu koşulların sağlıkla, gündelik hayat pratikleriyle, siyasal ve ekonomik dinamiklerle ilişkisini tartışmayı amaçlamaktadır. Araştırma nitel yöntemle, betimleyici çoklu vaka çalışması deseniyle yürütülmüştür. Araştırma, Eskişehir’de nüfusu en fazla olan Suriyeli, Afgan, Iraklı ve İranlı göçmenlerle sınırlı tutulmuş; diğer ülke vatandaşları ve Türk vatandaşlığına geçmiş eski göçmenler dışarıda bırakılmıştır. Amaçsal ve kartopu örnekleme ile Eskişehir’de yaşayan 57 göçmen seçilmiş; katılımcılar 17 Suriyeli, 16 Afgan, 16 Iraklı ve 8 İranlıdan oluşmuştur. Veriler 2023 yılında 10 ayda, ortalama 55 dakikalık yüz yüze yarı yapılandırılmış görüşmelerle toplanmıştır. Görüşmeler, doğrudan ya da tercüman aracılığıyla, genellikle katılımcıların evlerinde yapılmıştır. Verilerden yola çıkılarak yapılan tematik analiz sonucunda dört ana tema ortaya çıkmıştır: (1) konuta erişimde ayrımcılık, ön yargı ve dışlanma, (2) kira üzerinden kurulan kırılabilirlik rejimi, (3) sağlıksız ve riskli konutlar, (4) görünmeyen sınırlarla oluşan mikro gettolar. Bulgular uluslararası göçmenlerin konut piyasasında çok katmanlı dışlanma biçimlerine maruz kaldığını, barınmanın yalnızca ekonomik değil; toplumsal, mekânsal ve hukuki eşitsizliklerle de şekillendiğini, yüksek kira, yetersiz gelir ve sağlıksız yaşam koşullarının göçmenleri kırılabilir bir döngüye mahkûm ettiğini göstermektedir. Çalışmada barınmanın yalnızca fiziksel mekanla ilgili olmadığını, iktidar ilişkilerinin, toplumsal dışlanmanın ve mekânsal adaletsizliğin yoğunlaştığı bir mücadele sahası olduğu ve barınma hakkının sosyal adalet, hak temelli kent tahayyülü ve ayrımcılıkla mücadele politikalarının merkezi bir bileşeni olarak ele alınması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Göçmen, Mülteci, Barınma, Konut, Sosyoloji

¹ Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, tgonc@anadolu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0561-4661

² Dr. Öğretim Üyesi, Siirt Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, betul.dyurt@siirt.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5729-4896

³ Doktora Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, flevant@anadolu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1683-3539

© Yazar(lar) (veya ilgili kurum(lar)) 2023. Atıf lisansı (CC BY-NC 4.0) çerçevesinde yeniden kullanılabilir. Ticari kullanımlara izin verilmez. Ayrıntılı bilgi için açık erişim politikasına bakınız. Sosyoloji Derneği tarafından yayımlanmıştır.

MULTILAYERED VULNERABILITIES IN THE HOUSING EXPERIENCES OF INTERNATIONAL MIGRANTS: A THEMATIC ANALYSIS

Abstract

This study examines the housing conditions of international migrants in Turkey based on field research conducted in Eskişehir. It explores how these conditions intersect with health, daily life practices, and broader political and economic dynamics. Using a qualitative methodology and a descriptive multiple case study design, the research focuses on the four largest migrant groups in Eskişehir—Syrian, Afghan, Iraqi, and Iranian—excluding individuals from other countries and those who have acquired Turkish citizenship. A total of 57 participants (17 Syrians, 16 Afghans, 16 Iraqis, and 8 Iranians) were selected through purposive and snowball sampling. The researchers collected data over ten months in 2023 through face-to-face semi-structured interviews, conducted directly or via interpreters, mostly in participants' homes. Thematic analysis revealed four key themes: (1) discrimination and exclusion in access to housing; (2) a regime of vulnerability shaped by rental dynamics; (3) unsafe and inadequate housing; and (4) the emergence of micro-ghettos demarcated by invisible boundaries. The findings show that migrants face multilayered exclusion in the housing market, shaped not only by economic, but also social, spatial, and legal inequalities. Intersecting factors such as ethnicity, family structure, and legal status deepen discrimination, while high rents and poor living conditions reinforce cycles of vulnerability. Housing emerges not just as a physical space but as a contested terrain where power, exclusion, and spatial injustice converge. The study argues that the right to housing must be addressed not only through policy but as a central issue of social justice, rights-based urban governance, and anti-discrimination efforts.

Keywords: Immigrant, Refugee, Housing, Accommodation, Sociology

GİRİŞ

*Sadece evsizler acı çekmez; ev de bir tuzaktır, insan her zaman evinin mahkûmudur.*⁴

Türkiye, son yirmi yılda uluslararası göç hareketlerinde hem geçiş hem de hedef ülke olarak öne çıkarken göçmen nüfusun barınma koşulları da giderek daha önemli hâle gelmiştir. Zorunlu ya da gönüllü göç bağlamında ülkeye gelen göçmenlerin barınma deneyimleri, yalnızca fiziksel konutla sınırlı kalan bir mesele değil, aynı zamanda ekonomik güvencesizlik, sosyal dışlanma ve mekânsal ayrışma gibi çok katmanlı sorunlarla iç içe geçen bir meseledir. Bu bağlamda barınma, göçmenlerin kentle kurdukları ilişkinin en somut düzlemidir ve topluma aidiyet hissetme, emek piyasasına katılma ve gündelik yaşamı örgütlenme biçimlerini de şekillendirmektedir. Gerek tarihsel örüntülerden hareketle ortaya çıkan mekânsal süreklilikler gerekse çağdaş göç rejimlerinin belirlediği politik sınırlar, göçmenlerin barınma deneyimlerini belirleyen başlıca yapısal çerçeveleri oluşturmaktadır.

Barınma hakkı; yalnızca bireylerin onurlu bir yaşam sürmesinin değil aynı zamanda yaşam hakkı, eğitim hakkı, çevre hakkı, sağlık hakkı, yerleşme ve seyahat edebilme hakkı gibi birçok temel insan haklarının da temelini oluşturmaktadır. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi bir konutun yeterli olabilmesi için kullanım güvencesinin olması, altyapı hizmetlerine sahip olması, karşılanabilir, yaşanabilir, erişilebilir olması, konumunun iyi olması ve kültürel yaşantıya uygun olması gerektiğini belirtmektedir (BM, 1991). Sağlıklı konutlar afet ve iklim koşullarına karşı korunaklı, rutubetsiz, güneş ışığı alan, yeterli büyüklükte; su, elektrik, tuvalet, banyo ve mutfak gibi altyapılarla donatılmış olmalı, bu alanlar temizliğe uygun ve diğer yaşam alanlarından ayrı olmalıdır. Temiz içme suyu eksikliği, rutubet, haşereler ve yetersiz gıda depolama alanları sağlık riskini artırırken; konutun güvenlik, mahremiyet ve aile ilişkilerini desteklemesi psiko-sosyal açıdan da önemlidir (Şatıroğlu Güldalı, 2023).

Göçmenlerin toplumun geri kalanıyla eşit ve insan onuruna yakışır şekilde barınma hakları Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme (5. Madde), Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme (14/1-d ve 14/3 maddeleri), Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme (21. madde) gibi sözleşmelerle garanti altına alınmıştır. Ne var ki uygulamada göçmenler yetersiz altyapı, nem, rutubet, uygun iklimlendirme sistemlerinin olmaması gibi olumsuzlukların yaygın olduğu koşullarda barınmakta, ayrıca kiralardan yüksekliği ve sürekli artması, kira sözleşmesinin olmaması ve zorla tahliye riski göçmenlerin ruh sağlığını tehdit etmektedir. Bu çalışma, Eskişehir’de yürütülmüş bir alan araştırmasının verileri üzerinden Türkiye’deki uluslararası göçmenlerin barınma koşullarını betimlemeyi, bu koşulların sağlıkla, gündelik hayat pratikleriyle ve siyasal ve ekonomik dinamiklerle ilişkisini tartışmayı amaçlamaktadır.

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

Barınma, fiziksel bir ihtiyaç olmanın ötesinde sosyal ilişkilerin, güç dinamiklerinin ve kentsel politikaların kesiştiği bir alandır. Marjinalleşmiş grupların kentsel mekândaki konumunu inceleyen Wacquant (2008) marjinalleşmiş göçmen nüfusunun belirli mahallelerde yoğunlaşmasının nasıl daha fazla sosyal ve mekânsal dışlanmaya yol açabileceğini göstermek için bölgesel damgalama, kentsel dışlanmışlar ve ileri marjinalite kavramlarını kullanır. Göçmen nüfusunun yoğun olduğu bölgelerin riskli veya istenmeyen bölgeler olarak etiketlenmesi, bu bölgelere yapılan yatırımların azalmasına, kamu hizmetlerinin kalitesinin düşmesine neden olur ve göçmenlik statüsüne yeni bir “mekânsal leke” eklenir (Wacquant, 2008, s.237-238). Benzer şekilde şehir planlamalarının düzenleyici bir rol oynamakla kalmayıp “enformalite”yi -plansız, kuralsız yapılaşma biçimlerini- bizzat üretebildiğini

⁴ Araştırmacıların saha gözlem notlarından

belirten Roy (2003) bunun yoksullar ve göçmenler tarafından barınma ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılan zorunlu ve stratejik bir pratik olduğunu belirtmiştir. Enformel alanların devlet politikaları ve piyasa dinamikleri ile sürekli baskılanıp kriminalize edildiğini, göçmenlerin barınma koşullarını daha güvencesiz hâle getirerek kent hakkı bağlamında eşitsizliklerin yeniden üretimine katkıda bulunduğunu vurgulamıştır (Roy, 2003). Göçmenlerin barınma sorunlarını küresel ekonomik süreçler bağlamında ele alan Sassen'e (1991) göre küresel kentlerdeki ekonomik süreçler göçmenlerin konuta erişimini sınırlandırmaktadır. Küresel kentlerde mücadele etmek zorunda kalan göçmenler, kültürel sermaye ve ekonomik elitlerin çıkarları doğrultusunda daha fazla marjinalize edilir ve bu durum barınma koşullarını ve imkânlarını olumsuz etkiler (Sassen, 1991). Bu kavramlar göçmenlerin dezavantajlı konumlarının yeniden üretimini, uluslararası göçmenlerin konut arayışında karşılaştığı ayrımcılığı ve belirli kentsel alanlara sıkışmalarının ardındaki yapısal dışlanma süreçlerini anlamaya yardımcı olur.

Lefebvre'in (2014) mekânı sosyal ilişkiler ve güç yapılarıyla şekillenen canlı bir alan olarak tanımlaması, barınma meselesini evlerin azlığından ibaret görmeyip, kentsel yurttaşlık ve eşitsiz erişim sorunu olarak değerlendirmeyi mümkün kılar. Barınma hakkı mekânla sınırlı değildir, aidiyet, güvenlik ve toplumsal katılım haklarını da içerir. Bu bağlamda göçmenlerin yaşam alanları da fiziksel alanın ötesinde, sosyal ilişkiler üzerinden inşa edilen, yeniden üretilen ve çoğu zaman sınırlandırılan alanlardır. Lefebvre'in mekânsal üçlüsü olarak bilinen mekânsal pratik, mekân temsilleri ve temsil mekânları kavramları da konut piyasasının ve göçmenlerin bu piyasadaki deneyimlerinin sosyal olarak nasıl inşa edildiğini anlamak için bir çerçeve sunar (Lefebvre, 2014). Konut piyasası, mevcut güç eşitsizliklerini ve sosyal normları yansıtan ve pekiştiren bir sosyal mekân olarak görülebilir. Göçmenlerin bu mekânda yaşadığı dışlanma, onların mekânsal pratiklerini (konut arama ve edinme çabaları), mekân temsillerini (konut piyasasına dair algıları ve deneyimleri) ve temsil mekânlarını (yaşadıkları ve anlamlandırdıkları yerler) etkiler.

David Harvey (2008), Lefebvre'in kentte bulunma değil, onu dönüştürme ve kentsel yaşama tam katılma hakkını içeren kent hakkı düşüncesini günümüz neoliberal kentleşme süreci bağlamında yeniden yorumlamıştır. Harvey (2008) piyasa odaklı süreçlerin, mülksüzleştirme yoluyla birikim gibi yöntemlerle kentteki eşitsizlikleri ve dışlanmayı derinleştirdiğini gösterir. Konutun yalnızca ticari bir meta olarak görülmesi, göçmenleri güvencesiz ve geçici yaşam koşullarına itmekte, bu da kentteki görünürlüklerini azaltıp mekândaki konumlarını zayıflatmaktadır. Böylece barınma, yalnızca fiziksel bir ihtiyaç değil, toplumsal ilişkiler içinde inşa edilen, sınırlandırılan ve kentsel yaşama tam katılımı engelleyen bir alan hâline gelmektedir. Bu kuramsal çerçeve ışığında bakıldığında göçmenlerin barınma çabaları, başlarını sokacak bir yer arayışına ek olarak kentte tam anlamıyla var olma, tanınma ve güvenli bir yere sahip olma, yani mekânsal yurttaşlık talebini de içerir. Benzer bir analizi Yiftachel'de (2009) de görmek mümkündür. Yiftachel'e göre göçmenler yasallık ile yasa dışılık arasında yer alan, ne tamamen tanınan ne de tamamen yok sayılan, devletin planlama araçlarının dışladığı alanlar olan gri mekanlarda yaşarlar. Yiftachel'in gri mekânlar kavramıyla ifade ettiği bu olgu, Wacquant'ta bölgesel damgalama ve mekânsal leke kavramlarıyla karşımıza çıkmakta ve mekânın yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda toplumsal dışlama ve damgalamanın taşıyıcısı olduğuna işaret etmektedir. Bu durum göçmenlerin barınma hakkını sürekli tehdit altında bırakır ve ırk, sınıf, etnisite ve yurttaşlık statüsü üzerinden şekillenen katmanlı bir kentsel yurttaşlık rejimi ile desteklenir (Yiftachel, 2009, s. 95).

Yiftachel (2009, s.97) şehir planlamalarının insanların yaşam koşullarını, kimliklerini ve toplumsal katılımlarını nasıl şekillendirdiğini anlamak için "planlama yurttaşlığı" kavramını kullanır. Bu kavram yasal hakların yanı sıra insanların kentte barınma, geçim, katılım ve güçlenme gibi somut imkanlara sahip olmasını da kapsar ve Harvey'in "mekânsal yurttaşlık" ve "kent hakkı" kavramlarıyla benzerlik gösterir. Planlama yurttaşlığı kavramı üzerinden Yiftachel (2009) bireylerin kentsel kaynaklara, haklara ve planlama süreçlerine devlet vatandaşlığından bağımsız olarak dahil olma hakkını savunur. Bu hak, sağlık, altyapı, barınma, katılım gibi gündelik yaşamı doğrudan etkileyen alanlarda

kristalleşir ve göçmenlerin formal vatandaş olmasalar bile barınma hakkı temelinde kentsel yurttaşlık talep etme potansiyelini açığa çıkarır.

Wacquant'ın bölgesel damgalama, kentsel dışlanmışlar ve ileri marjinalite kavramları; Roy'un enformalite, Sassen'in küresel kent, Lefebvre'in kentsel yurttaşlık ve barınmaya eşitsiz erişim sorununa yönelik mekânsal üçlüsü, Yiftachel'in gri alanlar ve planlama yurttaşlığı ve Harvey'in kenti dönüştürme ve kentsel yaşama katılma hakkı olarak tanımladığı kent hakkı kavramı ve tanımlamaları göçmenlerin barınma sorunlarının yalnızca ekonomik değil aynı zamanda sosyal, siyasal, toplumsal ve mekânsal dinamiklerden kaynaklı olduğunu göstermektedir. Göçmen grupların marjinalleşmesiyle birlikte bu grupların barınma alanlarının da mekânsal açıdan ayrıksı olması ve damgalanan mekanlar haline gelmesi, kentlerin küresel rekabet koşulları altında nasıl bir dönüşüme uğradığını göstermektedir. Bu sebeple Sassen'e (1991) göre küresel kentler, kent elitlerinin imkanlarını fazlasıyla iyileştirirken kentin kırılgan gruplarından olan göçmenler için ise yeni mekânsal dışlanma pratikleri üretir. Kentlerdeki bu gelişmeler Lefebvre ve Harvey'in üstünde durduğu kentsel yurttaşlık ve kent hakkı kavramlarını daha önemli kılmakta ve sosyal politikaların göçmenleri de kapsayacak şekilde kentsel adaleti sağlamaya yönelik hazırlanması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bu çalışma doğrudan kırılganlık kuramlarını merkeze alması da barınma sorunlarının sağlık üzerindeki çok boyutlu etkilerini incelerken, yaşlılar, kadınlar, çocuklar ve göçmenler gibi dezavantajlı grupların karşı karşıya kaldığı çok katmanlı riskleri göz önünde bulundurmaktadır. Göçmenlerin karşılaştığı sosyal dışlanma, yoksulluk, yasal statü belirsizliği ve sağlık hizmetlerine erişim engelleri gibi yapısal sorunları kavramsallaştırmak açısından destekleyici bir çerçeve sunan (Doust Mohammadi, Salmani & Farahmandnia, 2023; Trentin vd., 2023) kırılganlık kavramı bu çalışmada barınmayla ilgili sorunların bireysel olmadığını, yapısal ve sistematik unsurlarla ilişkili olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

2. ULUSLARARASI GÖÇMENLERİN BARINMA KOŞULLARI

Yetersiz ve güvencesiz barınma ortamlarının nem, kalabalık, hijyen eksikliği ve altyapı yoksunluğu gibi fiziksel koşulların yanı sıra, belirsizlik ve dışlanmışlık duygusunun tetiklediği kronik stres yoluyla da hem fiziksel hem de ruhsal sağlık sorunlarına yol açtığı bilinmektedir (Ager & Strang, 2008). Özellikle kalabalık ve geçici yerleşimlerde yaşayan göçmenlerde bulaşıcı hastalık riskinin arttığı; hava yolu enfeksiyonları, dermatolojik rahatsızlıklar ve gastrointestinal hastalıkların bu gruplarda daha sık gözlemlendiği çeşitli araştırmalarla ortaya konmuştur (DSÖ, 2018). Barınma koşulları ruh sağlığını da etkilemektedir, örneğin barınma belirsizliği, evsizlik ya da kötü koşullarda yaşamak, göçmen bireylerde depresyon, anksiyete ve travma sonrası stres bozukluğu gibi ruhsal sorunları derinleştirmektedir (Porter & Haslam, 2005). Krieger & Higgins (2002, s.758-759) kötü barınma koşullarının yol açtığı sağlık sorunlarını sıraladıktan sonra düşük gelirli ve azınlık grupların bu koşullardan orantısız şekilde etkilendiğini belirtir ve sağlıklı ve uygun fiyatlı konuta erişimin, toplum sağlığının iyileştirilmesinde kritik bir sosyal belirleyici olduğunu savunur. Ager & Strang (2008) göçmenlerin insan onuruna yaraşır bir yaşam sürdürebilmesi için barınmanın temel bir halk sağlığı sorunu olarak görülmesi gerektiğini, Shaw (2004) da barınmanın sağlığın sosyal belirleyicileri arasında yer aldığını belirtir. Dolayısıyla bireysel ve toplumsal sağlık üzerinde yarattığı etkiler bağlamında göçmenlerin barınma sorunları sosyal politikalar kadar sağlık politikalarının da önceliği olmalıdır.

Brown, Gill ve Halsall (2022) sistematik derleme çalışmalarında, mültecilerin barınma koşullarının yeniden yerleşim süreçleri üzerindeki etkilerini Birleşik Krallık örneği üzerinden analiz etmiş ve barınma ortamının yalnızca fiziki bir gereksinim değil, aynı zamanda mültecilerin sosyal entegrasyonu, ruh sağlığı ve genel refahı üzerinde belirleyici bir faktör olduğu sonucuna varmışlardır. Benzer bulgulara Gewalt, Berger, Szecsenyi ve Bozorgmehr (2019) ile Leiler, Bjärtå, Ekdahl ve

Wasteson'ın (2019) çalışmalarında da rastlanmış, kötü barınma koşullarının ruh sağlığını olumsuz yönde etkilemesinin yanında yaşam kalitesini de düşürdüğü vurgulanmıştır. Kreichauf (2018) neoliberal barınma politikaları çerçevesinde özel sektör tarafından yönetilen sistemlerin güvensiz, kalitesiz ve sosyal ağlardan kopuk konutlara yol açtığını, bu durumun da sosyal dışlanmayı pekiştirdiğini göstermektedir. Bu çalışmanın bulgusu Harvey'in (2008) "mülksüzleştirme yoluyla birikim" kavramıyla örtüşmektedir. Devletin özel sektöre devrettiği barınma hizmetleri, kırılgan grupları ve dolayısıyla göçmenleri konut piyasasında dışlamakta ve bireyler arasındaki mekânsal eşitsizlikleri derinleştirmektedir. Konut krizlerinin "uygun fiyatlı konut eksikliği, düşen kalite standartları, güvensizlik ve yoksulluğun sosyo-mekânsal yoğunlaşması" ile ilgili olduğunu belirten Powell ve Robinson (2019, s.188), Sassen'in (1991) düşüncesiyle örtüşecek şekilde bu krizin özellikle sınıf yapısının en altındakiler için olumsuz sonuçlar doğurduğunu ve göçmenlerle yerliler arasında bir ikiliği pekiştirdiğini belirtir.

Barınma koşulları göçmenlerin ve mültecilerin afetler ve acil durumlarda karşılaştığı sosyal savunmasızlıklar konusunda da belirleyicidir (Doust Mohammadi, Salman & Farahmandnia, 2023). Göçmenler ve mülteciler genellikle kalabalık, sağlıksız ve güvensiz konutlarda yaşamakta, bu durum salgın hastalıklar gibi kriz dönemlerinde bulaşıcı hastalıkların yayılmasını kolaylaştırmakta ve temel sağlık hizmetlerine erişimi zorlaştırmaktadır (Sohn & Aqua, 2022). Yasal statü belirsizliği, özellikle kayıt dışı göçmenlerin uygun barınma imkânlarına ulaşmasını engelleyerek bu grupları evsizliğe veya aşırı kalabalık gecekondu mahallelerine mahkûm etmektedir (Fussell, Delp, Riley, Chávez & Valenzuela, 2018). Bu bulgular, Wacquant'ın bölgesel damgalama kavramıyla desteklenebilir: Göçmenlerin sağlıksız ve güvensiz mahallelerde yoğunlaşmış olmaları, toplumsal marjinalliklerini arttırarak mekansal düzeyde dışlanmalarını pekiştirmektedir. Lefebvre'in mekansal üçlemesi de literatürde ortaya konan olguların analizinde işlevseldir, çünkü konutlar yalnızca fiziksel bir barınak değil, mekânın algısal, yaşantısal ve tasarımsal boyutlarının bir arada rol aldığı toplumsal üretim alanlarıdır (Lefebvre, 2014).

2.1. Türkiye'de Uluslararası Göçmenlerin Barınma Koşulları

Türkiye'de uluslararası göçmenlerin barınma koşulları, tarihsel olarak yerli göçmenlerle benzer mekânsal örüntüler izler. İstanbul'da göçmen erkeklerin ilk sığındığı mekânlardan olan ve günümüzde de varlığını sürdüren "bekâr odaları", Osmanlı kent siyasetinde merkezi iş alanlarının yakınlarında, kontrol altında tutulan ve mahalle yaşamından dışlanan göçmenler için ayrılmış mekânlar olarak şekillenmiştir (Şen, 2012, s.177–208). Günümüzde de özellikle Afrika, Orta Doğu ve Asya göçmenlerinin Süleymaniye, Tarlabası, Kasımpaşa gibi çöküntü bölgelerindeki bekâr odaları ve ucuz pansiyonlarda barınması yoksulluğun kentteki mekânsal dağılımı ile göçmen barınma biçimleri arasındaki sürekliliği ortaya koyar (Şen, 2012, s.213–218).

Türkiye'de göçmenlerin barınma koşullarıyla ilgili veri toplayan (ve çoğu Suriye göçmenlerine odaklanan) çalışmaların tümünde kötü barınma koşulları ve yüksek kiralara ön plana çıkan bulgular arasındadır. Esin, Ardiç, Nar, Yıldırım ve Sunal'ın (2014, s.426) İstanbul'da yaşayan 248 Suriye göçmeninden veri topladığı araştırmada örneklemin tamamında gelirin düşük olduğu, ancak temel gereksinimleri satın alabildikleri, yaşanan alanın kirli ve kötü kokulu olduğu, ısıtma ve soğutmanın yetersiz olduğu ve yaşanan alanın kalabalık olduğu ortaya konmuş, ayrıca evlerin üçte ikisinde böcek ve kemiriciler, neredeyse tamamında da küf görüldüğü belirtilmiştir.

Mazlum-Der'in (2014, s.25) 13 farklı ilde toplam 72 göçmen kadından görüşme yoluyla veri topladığı araştırma, katılımcıların büyük çoğunluğunun yaşadığı evlerin küçük, banyo ve tualeti olmayan, rutubetli, bir odada 7-8 kişilik ailelerin birlikte yaşadığı, sağlık riskleri içeren ve insani koşullardan uzak evler olduğunu ortaya koymuştur. Bu araştırmada ayrıca göçmenlerin yüksek kiralara ödemek zorunda kaldıkları ve bodrum, depo, ambar gibi mekânları da barınmak üzere kiralamak

zorunda kaldıkları belirtilmiştir. Çalışmada, ayrıca düşük istihdam oranı, toplumsal cinsiyet rolleri ve sığınmacı kimliğinin psiko-sosyal etkileri nedeniyle kamusal alandan uzak kalan kadınların zamanlarının büyük kısmını bu sağlıksız ortamlarda geçirmek zorunda kaldıkları ve hasta ve bebek bezlerini genellikle soğuk suyla elde yıkamak zorunda kaldıkları vurgulanmıştır (Mazlum-Der, 2014, s.26). Tekin (2019, s.100) Van’da 20 göçmenle görüştüğü nitel çalışmada, katılımcıların beşte dördünün kirada olduğunu ve kirada yaşayanların büyük kısmının “köhne ve oturmaya çok elverişli olmayan evlerde” yaşadığını, ayrıca akrabalık ilişkileri ve ekonomik koşullar nedeniyle genellikle kentin çeperlerinde yer alan kenar mahallelerde yoğunlaştıklarını belirtmektedir.

Sandal, Hançerkıran ve Tıraş’ın (2016, s.474) Gaziantep’te yürüttükleri araştırmada Suriyeli göçmenlerin üçte ikisinin (%63,9) gecekonduda, toplam dörtte birinin (%24,3) çadır veya konteynerde (%3,6’sı konteyner, %20,7’si çadır), yaklaşık onda birinin ise (%11,8) apartman dairesinde yaşadığı, hane büyüklüğünün gecekonduda ve apartmanlarda sırasıyla 12,2 ve 10,3 iken, konteynerde 5,3, çadırdaki ise 3 olduğu ortaya konmuştur. Karasu’nun (2016, s.1004, 1005) Şanlıurfa’da yaşayan 384 Suriye göçmeninden anketle veri topladığı çalışmada örneklemin % 53,4’ünün kirada oturduğunu, % 10,1’inin ev satın aldığını, % 3,4’ünün ise yardımlar sayesinde bir ücret ödemeksizin bir evde barındığını (örneklemin %78’i kamu kurumlarından yardım almaktadır), % 10,6’sının kentteki akrabalarının yanında misafir olarak kaldığını, % 21,2’sinin diğer Suriyelilerle birlikte aynı evi paylaşarak kirayı bölüştüklerini, %1,5’luk bir kesimin ise kızlarını Şanlıurfa’da yaşayanlarla evlendirerek başlık parası olarak damadın evinde kira ödemeden veya düşük bir kira karşılığı oturduğunu ortaya koymuştur. Benzer şekilde Kaya ve Kırac’ın (2016, s.22) İstanbul’da yaptığı geniş kapsamlı araştırmada, Suriyeli göçmenlerin %95’inden fazlasının apartman dairelerinde veya müstakil evlerde yaşadığı, dükkân, geçici veya bitmemiş barınaklarda yaşayanların %5’ten az olduğu görülmüştür. Bu çalışmanın bulgularına göre ortalama hane halkı büyüklüğü 5’in biraz üzerindedir ve her hanede ortalama iki aile yer almaktadır. Örneklemin %93’ü kirada yaşamaktadır, %4’ü kira ödemeden barınmakta, %2’si kendine ait evde yaşamakta, %1’i ise ortaklaşa yaşayıp kirayı bölüşmektedir. Elektrik, su ve gaz hizmetlerine erişim yaygın olsa da %36’sı ısınma sorunu yaşamakta; kalabalık, mahremiyet eksikliği ve sağlık riskleri özellikle büyük hanelerde öne çıkmaktadır. Veriler 2017–2020 arasında gecekonduda, çadır gibi mekânlarda barınmanın azaldığını ortaya koysa da Erdoğan (2020, s.178, 179) Suriye göçmenlerinin yaşadığı yoksul ve yapı kalitesi düşük mahallelerin göçmenler için olduğu kadar yerliler için de sorunlu olduğunu ve barınma ve kiranın Suriye göçmenlerinin en önemli sorunu olmaya devam ettiğini belirtmektedir. Ankara’da yaşayan 61 mülteci den derinlemesine görüşmelerle veri toplanan araştırmalarında Bakioğlu, Artar ve İzmir (2018, s.8, 16) görüştikleri mültecilerin bir kısmının “halen naylon çadırlarda ya da terk edilmiş binalarda” yaşamasının ve birden fazla ailenin bir arada yaşamasının gelenek değil, barınma olanaklarının sınırlılığının bir sonucu olduğunu belirtmektedir.

Farklı yıllarda yapılan çalışmalarda kiralar TL üzerinden aktarıldığı ve enflasyon nedeniyle bu sayılar anlamını yitirdiği için sayısal bir karşılaştırma çok anlamlı olmayacaktır, ancak çalışmaların çoğunda evlerin kötü koşullarına yüksek bulunan kiralar da eşlik etmektedir. Örneğin Kınay ve Yalçinkaya (2019, s.147) Manisa’da 102 Suriyeli göçmenden veri topladıkları araştırmada katılımcıların oturdukları konutların bir kısmının daha önce ambar, kömürlük ya da hayvanlara bakma amaçlı kullanılan mekânlar (ahır) olduğunu, bu nedenle konutların birçoğunun küflü, ağır kokulu ve eski olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu çalışmada katılımcıların bir kısmı evlerin durumu ve konumu dikkate alındığında kiraların çok yüksek olduğunu, yapılan bu olayın fırsatçılık ve haksızlık olduğunu belirtmişlerdir (2019, s.147). Ahır ve benzeri mekânlarda barınma çobanlık yapan göçmenlerde de gözlenmektedir. Örneğin Acar’ın (2023, s.1010) yaptığı çalışmada Afgan çobanların genellikle evlerin alt katında ya da ahıra yakın, ortalama 3-4 metrekare büyüklüğünde, yetersiz ısıtılma ve havalandırmaya sahip geçici barınaklarda kaldıkları gözlenmiştir. Aslan ve Güngör’ün (2019, s.1609, 1616) İstanbul’da yaşayan 76 Suriye göçmeninden veri topladığı çalışmada katılımcıların üçte birinin barınma sorunları yaşadığı, aylık gelirlerinin büyük bir kısmının kiraya ayrıldığı, bu nedenle birkaç aile

birlikte yaşadıkları, yine de Suriyeli oldukları için ev bulmakta zorlandıkları ve kötü koşullardaki evlerde yaşadıkları, ayrıca bazı ev sahiplerinin kiradaki katılımcıların günlük yaşamına müdahale ettiği ortaya konulmuştur. Benzer bulgulara ulaşan Tapan'ın (2022, s.155-158) Malatya'da 843 Suriye göçmeninden veri topladığı araştırmasında Suriyeli mültecilerin küçük mekânlarda kalabalık aileler şeklinde yaşadıkları ve yüksek kiralar ödemek zorunda kaldıkları ortaya konmuştur. Buna rağmen Suriye göçmenleri kira ve konut fiyatlarındaki artıştan sorumlu tutulduklarını ve bu nedenle ayrımcılığa maruz kaldıklarını (Karasu & Aksungur, 2022, s.2042).

2.1.1. Eskişehir'de Uluslararası Göçmenler ve Barınma

Eskişehir, 18. Yüzyıl'da Kırım, Kafkas ve Balkan göçmenlerinin gelişiyle başlayan önemli bir göçmenlik deneyimine sahiptir (Önder & Kırılı, 2005, s. 142). Kentte yirminci yüzyılın başında göç yoğunluğuna bağlı olarak yeni mahalleler kurulmaya başlamış, 1950-51'de Bulgaristan göçmenleri için devlet tarafından "göçmen evleri" inşa edilmiştir (Çuha, 1999, s.84-85). Devlet böylece göçmenlerin barınma sorununa doğrudan müdahale etmiş ama aynı zamanda mekânsal ayrışmanın sürmesine de katkıda bulunmuştur.

Eskişehir'in 1970'te 460.000 olan nüfusu, 2010'da 765.000'e, 2023'te 915.418'e yükselmiştir (Şahbaz, 2020, s.110; TÜİK, 2024). 2008 yılında 522 olan T.C. vatandaşı olmayan yabancı nüfus sayısı, 2022 yılında 26.785'e ulaşmıştır (Eskişehir Sanayi Odası, 2023). Bu çalışmanın planlandığı 2022 sonu itibarıyla Eskişehir'de kayıtlı Suriyelilerin sayısı 6.786, kent nüfusuna oranı da yüzde birin altındadır (GİB, 2023). Eskişehir'de ikamet izni ile bulunan yabancı sayısı ise toplam olarak 7.540'tır (GİB, 2022). Bu durum, Eskişehir'in hem iç hem dış göç alan bir kent kimliği kazandığını göstermektedir. Diğer yandan daha önce belirtildiği gibi Eskişehir zengin bir göçmenlik tarihine sahip olsa da 2011 yılı ve sonrasında gelen Suriye göçmenlerine ve yine çeşitli dönemlerde şehre gelen Irak, İran ve Afganistan gibi göçmen gruplarına yönelik tutumun farklılaştığı, Wacquant'ın (2008) ileri marjinalite kavramıyla ifade ettiğine benzer "yeni bir marjinalite rejimi"nin de görülebileceği kentlerden biridir. Göçmen evleri projesi belirli mahallelerde gettolar yaratma riski taşısa da göçmenlerin barınma sorununa kalıcı bir çözüm getirmişti. Günümüzde ise sosyal konutların sınırlılığı, entegrasyona yönelik boşluklar ve yalnızca merkeze uzak bölgelerdeki düşük standartlı konutlara erişim, kırılganlık rejiminin mekânsal boyutunu belirginleştirmektedir. Göçmen evleri gibi formal planlı yapılaşma projelerinin eksikliği göçmenleri Sassen'in (1991) sözünü ettiği enformalite yapılanmasına itmektedir. Eskişehir bağlamında özellikle Odunpazarı ve Tepebaşı gibi ilçelerde yoğunlaşan göçmen nüfus için de durum benzerdir. Burada fiziksel altyapı eksikliklerinin olduğu mahallelerde yoğunlaşmanın yanı sıra toplumsal dışlanmayla mücadele edilmekte, bu da göçmenler için gündelik hayatın belirsizlik ve güvencesizlik içinde geçmesine neden olmaktadır.

Türkiye'nin diğer bölgelerinde olduğu gibi Eskişehir'de de süregelen kira fiyatlarındaki artış, rekabetçi bir konut piyasası oluşturmuştur. Bunun en önemli çıktısı piyasada ekonomik ayrımcı tercihler yapılmasına olanak tanınması, yani kolayca kiracı bulunabileceği için tercih hakkını emlakçı ve ev sahiplerine devrederek marjinalleştirilmiş grupların dışlanmasını şiddetlendirmesidir. Bu da yine Harvey'in (2008) mülksüzleştirme üzerinden dezavantajlı grupların daha da marjinalleştiği görüşünü destekleyen bir olgudur. Devlet destekli entegrasyon süreçleri ve göçmen evleri projesinde görüldüğü farklı olarak günümüzde yerel yönetimlerin ve Toplu Konut İdaresi (TOKİ) gibi devlet destekli konut girişimlerinin projelerinde "hak sahipleri" ve "vatandaşlarımız" vurguları dikkat çekmektedir. Bu ifadeler çağdaş göçmenleri büyük oranda önceki planlı göçmenlerden farklı bir statüye yerleştirmekte, vatandaş olmayanları/göçmenleri uygun fiyatlı, planlı konut imkânlarından dışlamaktadır.

Sonuç olarak Türkiye'de konutun bir yatırım aracına dönüşmesi, hızlı kentleşme, kentsel dönüşüm politikaları ve gelir eşitsizliği gibi yapısal dinamikler barınma krizini derinleştirirken, uluslararası göçmenler bu kriz içinde çok katmanlı ve kesişen kırılganlıklar deneyimlemektedir. Yasal

statü belirsizlikleri, dil engelleri, sınırlı sosyal sermaye, ekonomik güvencesizlik ve ayrımcılık gibi etkenler göçmenleri konut piyasasında daha dezavantajlı bir konuma itmekte; bu durum sağlıklı, güvenli ve uygun fiyatlı konuta erişimlerini kısıtlamakta ve barınma sorunlarının göçmenler üzerindeki etkisini daha da artırmaktadır. Bu nedenle barınma, göçmenler için yalnızca fiziksel bir ihtiyaç değil; aynı zamanda ekonomik entegrasyonlarını, toplumsal ilişkilerini ve kentle kurdukları aidiyet hissini doğrudan etkileyen çok boyutlu bir dışlanma ve güvencesizlik alanına dönüşmektedir. Nitekim uluslararası göçmenlerin barınma deneyimleri, yapısal konut krizinin, göçmenliğe özgü kırılganlıkların ve kentsel mekânın sosyal üretiminin birleştiği karmaşık bir dışlanma alanı olarak şekillenmektedir. Literatür, sağlıklı barınma koşullarının olumsuz etkilerini ve barınma hakkının güvence altına alınmasının önemini vurgulamakta ancak bu yapısal mekanizmaların Türkiye bağlamında ve somut kentsel pratikler içinde nasıl deneyimlendiği yeterince ortaya konmamaktadır. Türkiye’de göç çalışmaları çoğunlukla Suriyelilere odaklanmakta bu durum, Suriyelilerin sayıca baskınlığı, entegrasyon sürecinde karşılaşılan zorluklar ve kamuoyundaki görünürlükleriyle ilişkili olmakla birlikte karşılaştırmalı analiz imkânlarını sınırlamaktadır. Bu çalışma, yalnızca tek bir gruba odaklanmak yerine, Türkiye’de nüfus yoğunluğu bakımından öne çıkan dört farklı göçmen grubunu inceleyerek bu boşluğu doldurmayı ve göçmenlerin barınma rejimini Eskişehir’in yerel dinamikleri özelinde karşılaştırmalı biçimde analiz ederek literatüre özgün bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

3. YÖNTEM

Bu çalışma, Anadolu Üniversitesi tarafından BAP kapsamında 2302E007 kodlu, Eskişehir’de Uluslararası Göçmen Sağlığı adlı proje olarak desteklenmiştir. Etik kurul onayı Anadolu Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan 25.10.2022 tarihinde 412272 protokol numarasıyla alınmıştır. Makalenin yazarları, proje ekibinin üyeleridir ve veri toplama, analiz ve yorumlama süreçlerine doğrudan katılmışlardır. Araştırma nitel bir yöntemle tasarlanmış ve göçmenleri homojen bir grup olarak ele almaktan kaçınmak ve farklı göçmen toplulukları arasındaki varyasyonları yakalamak amacıyla desen olarak betimleyici çoklu vaka çalışması (Baxter & Jack, 2008) kullanılmıştır.

3.1. Katılımcı Seçimi ve Katılımcıların Özellikleri

Bu çalışmada göçmen kavramı hukuki bağlamda değil, sosyolojik bağlamda kullanılmıştır ve bu nedenle örneklem seçim sürecinde katılımcıların hukuki statüleri (uluslararası koruma altında olma, uluslararası koruma başvurusu sahibi olma veya geçici koruma altında olma gibi) bir kriter olarak dikkate alınmamıştır. Araştırmada yalnızca Eskişehir’de nüfusu en fazla olan ilk dört uluslararası göçmen grubuna (Suriyeli, Afgan, Iraklı ve İranlı göçmenler) odaklanılmış ve diğer ülkelerden gelen bireyler ile daha sonra Türk vatandaşlığına geçmiş olan eski göçmenler kapsam dışında bırakılmıştır. Ardışık olarak amaçsal ve kartopu örnekleme yöntemlerinin kullanılmasıyla kapsama giren ve Eskişehir’de ikamet eden 57 göçmen seçilmiştir.

Katılımcılar 17 Suriye, 16 Afgan, 16 Irak ve 8 İran göçmeninden oluşmaktadır. Katılımcıların yaşları 15 ile 57 arasında değişmektedir. Suriyeli katılımcıların 10’u, Afgan katılımcıların 5’i, Iraklı katılımcıların 4’ü hiç eğitim almamıştır, İranlı katılımcıların tümü hem eğitimlidir hem de Türkçe okuyazardır. Türkçe okuyamaz olmayanların sayısı Suriyelilerde 10, Afganlarda 6, Iraklılarda 2’dir. Aylık ortalama gelir İranlılarda 350, Suriyelilerde 180, Afganlarda 202 ve Iraklılarda 225 ABD dolarıdır (enflasyon nedeniyle verilerin anlamsızlaşmaması için bu bilgi ABD doları üzerinden verilmiştir). Türkiye’de kalış süreleri ortalama olarak Suriyelilerde 8 yıl, Afganlarda 4, Iraklılarda 6 ve İranlılarda 2 yıldır. Ortalama çocuk sayısı ve hane büyüklüğü sırasıyla Suriyeli katılımcılarda 6 ve 7, Afgan katılımcılarda 3 ve 5, Iraklı katılımcılarda 5 ve 6 ve İranlı katılımcılarda 2 ve 3’tür.

3.2. Veri Toplama

Veriler, katılımcılarla yüz yüze yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerle (ortalama 55 dakika) toplanmıştır. Görüşmeler, Türkçe konuşan katılımcılarla doğrudan ve dil konusunda sınırlı yeterliliği olanlarla tercüman yardımıyla, katılımcıların belirlediği yerlerde, çoğunlukla evlerinde yapılmıştır. Doğrudan görüşülenlerin anlatıları olduğu gibi aktarılmıştır ve gramer hataları veya şiveler düzeltilmemiştir, tercüman aracılığıyla yapılan görüşmelerde ise tercüman iyi Türkçe konuştuğu için cümleler daha düzgündür. Ek bağlamsal bilgiler sağlamak amacıyla Eskişehir’de uluslararası göçmenlerle çalışan iki STK uzmanı ile de görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden önce katılımcılara çalışma hakkında bilgi verilmiş ve katılım ve sesli kayıt için onay alınmıştır. Veri toplama süreci 2023 yılı boyunca 10 ay sürmüştür. Görüşmeler şifre korumalı bir klasörde muhafaza edilmektedir.

3.3. Veri Analizi, Güven Duyulabilirlik ve Öz-Düşünümsellik

Veriler bilgisayar programı kullanmadan Word dosyasında kodlanıp analiz edilmiştir. Görüşme deşifreleri, tematik analize tabi tutulmuş, tema ve kategoriler önceden saptanmamış, verilerden yola çıkılarak türetilmiştir (Bkz. Tablo 2). Veri analizinde Braun ve Clarke’ın (2006) tematik analiz süreci için önerdiği altı aşamalı yaklaşım benimsenmiştir. İlk olarak, araştırmacılar görüşme metinlerini birden çok kez okuyarak veriye aşinalık geliştirmiş ve ön izlenimlerini not etmiştir. Ardından, metinlerde anlamlı bulunan ifadeler açık kodlara dönüştürülmüş; bu kodlar içeriksel benzerlikleri doğrultusunda gruplanarak potansiyel temalar oluşturulmuştur. Üçüncü aşamada, geliştirilen temaların ilgili veriyle ne ölçüde örtüştüğü gözden geçirilmiş ve gerekli yapısal düzenlemeler yapılmıştır. Dördüncü aşamada, her tema kendi iç tutarlılığı gözetilerek tanımlanmış ve kavramsal içeriğini yansıtan açıklayıcı adlarla adlandırılmıştır. Son aşamada ise, ulaşılan temalar araştırma sorularıyla ilişkilendirilmiş ve uygun katılımcı alıntılarıyla desteklenmiş ve yorumlanmıştır. Bu süreç, çalışmanın yöntemsel geçerliliğini ve şeffaflığını artırmak amacıyla araştırmacıların eşit ortak katkısıyla yürütülmüştür (Braun & Clarke, 2006).

Güven duyulabilirliği sağlamak için şu metodolojik stratejiler kullanılmıştır: Katılımcıların perspektiflerini doğru ve kapsamlı bir şekilde temsil etmeye yönelik çabalar sarf edilmiş, veri doğrulama, doğrudan alıntılarla güçlendirilmiş ve katılımcı ifadeleriyle birlikte bağlamsal ayrıntılar verilmiştir. Tüm yazarlar, alandaki çalışmalara aktif olarak katılmış ve katılımcı doğrulaması ve önceki çalışmalarla karşılaştırmalar yoluyla araştırmacı üçgenlemesi (Denzin, 1978, s.295-297) sağlanmıştır. Bu çalışma, daha büyük bir projenin çerçevesinde gerçekleştirildiğinden bağımsız bir inceleme panelinin denetimi, çalışmanın güvenilirliğini artırmıştır. Öz düşünümsellik açısından belirtilmesi gereken bir nokta, araştırmacıların ailelerinin veya akrabalarının uluslararası göç deneyimi bulunmadığıdır. Ancak veri toplama sürecinde, katılımcılara bürokratik zorluklarda yardımcı olarak güçlü bir ilişki kurulmuş ve bu da güven duygusunu artırmış ve daha açık ve derinlemesine görüşmeler yapılmasını sağlamıştır. Potansiyel araştırmacı yanlılığını en aza indirmek için sistematik öz-eleştirel yansıma ve tekrarlanan takım tartışmaları yoluyla bir yansıma stratejisi (Creswell & Miller, 2000) kullanılmıştır. Bu metodolojik yaklaşım, dış gözlemciler olarak değil, aynı zamanda göçmen deneyimlerine dair içsel bir bakış açısı geliştirmemize de olanak sağlamıştır. Bunların dışında bulguların doğruluğunu ve yorumların isabetliliğini teyit etmek amacıyla seçilen bulgular üç katılımcı ile paylaşılmış ve katılımcılar tarafından onaylanmıştır.

3.4. Sınırlılıklar

Bu çalışmada, 'göçmen' terimi hukuki bir bağlamdan ziyade sosyolojik bir bağlamda kullanılmaktadır ve katılımcıların hukuki statüleri analizde dikkate alınmamıştır. Ancak bu, farklı hukuki statülerin katılımcıların deneyimleri üzerindeki etkisinin doğrudan incelenmesini engelleyen bir sınırlamadır. Ayrıca, çalışmanın yalnızca Eskişehir'deki dört en büyük uluslararası göçmen grubuna odaklanması ve diğer milliyetleri kapsam dışında bırakması da bir sınırlama oluşturmaktadır.

4. BULGULAR

Araştırma bulguları, Eskişehir'de yaşayan uluslararası göçmen kadın ve erkeklerin barınma deneyimlerine odaklanarak barınmanın sadece fiziksel bir barınak değil, aynı zamanda sosyal dışlanma, ekonomik güvencesizlik ve psikolojik çöküntüyle iç içe geçmiş çok boyutlu bir mesele olduğunu ortaya koymaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerin tematik analizi sonucunda dört tema ve bunlara bağlı on kategori ortaya çıkmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Tema ve kategoriler

Tema	Kategoriler
Konuta erişimde ayrımcılık, ön yargı ve dışlanma	Ev verilmeyen "yabancı" olmak
	Etnik genellemeler ve ön yargılar
Kira üzerinden kurulan kırılganlık rejimi	Gelirin kiraya tahsisi
	Yerel halktan daha pahalı kira ödeme
Sağlıksız ve riskli konutlar	Rutubet ve nem kaynaklı sorunlar
	Isınma ve yalıtım eksikliği
	Yapısal hijyen sorunları
Görünmeyen sınırlarla oluşan mikro gettolar	Göçmen mahallelerine sıkışma
	Komşularla sosyal temasın zayıflığı
	Geçicilik hissi

4.1. Konuta Erişimde Ayrımcılık, Ön yargı ve Dışlanma

İlk tema, konuta erişimde ayrımcılık, ön yargı ve dışlamayla, bu temadaki ilk kategori de yabancılara ev kiralanmaması ile ilgilidir. Uyrak temelli ayrımcılık, ev kiralama sürecinde belirgin bir engel oluşturmaktadır. Katılımcılar, emlakçılar veya ev sahipleri tarafından uyrakları nedeniyle geri çevrildiklerini belirtmektedir:

Ben çok ırkçılık yaşadım, evler için, mesela arıyorum, ev sahibi, emlakçı, tamam mı, 2+1 eviniz var mı mesela, benim için yani veya benim akrabalar için, 2+1 eviniz var, kiranız ne kadar, şu kadar. Peki nerelisiniz, Suriyeliyiz. Yabancı istemiyoruz diyorlar. Mesel sen Suriyeli yallah. Hem de bir kişi iki kişi değil, çok. Evler şimdi çok sıkıntı. ırkçılık diyorum. (Suriye, geliş 2017, 29 yaşında, kadın, bekâr, lise mezunu, ev kadını, 2+1 evde 5 kişi)

Konya'ya geçtik, üç gün parklarda oturduk yattık kalktık, ev vermiyorlardı. Bir de şey yoktu kimliğimiz daha yoktu hiçbir şeyimiz yoktu, üç gün biz böyle parklarda yattık banklarda kaldık ondan sonra emlakçıya gittik ya nereye gidiyorsak yabancı olduğumuz için hayır diyorlar bize (İran, geliş 2013, 39 yaşında, kadın, evli, lise mezunu, temizlikçi, 1+1 evde 4 kişi)

Katılımcılar, çoğu zaman yalnızca yabancı oldukları gerekçesiyle ev kiralayamadıklarını belirtmektedir. Bu bulgu, Powell ve Robinson'ın (2019) araştırma bulgularına paralel olarak, yerli halk ile göçmen gruplarının arasında biz-onlar ikiliğinin inşa edildiğini göstermektedir. Mülteci olduğu için ev bulamayan başka bir katılımcı ise her seferinde başka bir nedenle, evi bulduktan sonra önce tek erkek olduğu için, sonra da kızlı erkekli bir grupla ev tutmak istediği için ev kiralayamadığını belirtmektedir:

İstanbul'da Mecidiyeköy'de bir müddet yaşadım ondan sonra iki eve daha taşındım ve İstanbul'dan taşınma nedenim buydu aslında çünkü bir haftada 50 yaklaşık 50 kişiyi aradığımı biliyorum ve hepsi şey diyordu mülteciye ev vermiyoruz şey yabancıya ev vermiyoruz diyorlardı ya da işte erkeksin teksin diye ev vermiyoruz diyorlardı bir kız arkadaş geldi iki erkek bir kızdık onu duyduklarında da şey diyorlardı kızlı erkekli dedim ki erkek erkeğe ev vermiyorsun erkeklerle kıza ev vermiyorsun bir tek evliye mi veriyorsun yani hatta yüzüme söylüyordu artık o kadar boğucu bir şekilde ırkçılık çoğalmıştı ki (İran, geliş 2018, 33 yaşında, erkek, bekâr, lisans mezunu, tercüman, 2+1 evde 2 kişi)

Yukarıdaki anlatıdan anlaşıldığı üzere konut bulmayı zorlaştıran etkenler arasında göçmen/yerli olma durumlarının yanında evin paylaşılacağı kişilerin kimler olduğu ve bu kişilerle ilişkilerin ne olduğu boyutu da kriter olarak alınmakta, kültürel ve dini kodlara aykırı eylemde bulunan göçmenler bir kez daha dışlanmaya maruz kalmaktadır.

Konutun sosyal sınırların inşası ve sosyal içerme/dışlama ile yakından ilişkili olması sebebiyle önemli bir sınırlandırma alanı olduğunu belirten Sunata ve Güngördü (2024, s.2588) Suriyeli göçmenlerin etnik, ekonomik, kültürel ve güvenlik temelli gerekçelerle üç iç sınırlandırma mekanizmasıyla karşılaştığını belirtmektedir: seçici fiyatlandırma, etnik filtreleme ve keyfi sorgulamalar. Bu farklı kapsama uygulamaları, piyasa aktörleri (ev sahipleri ve emlakçılar), etnik ağlar ve sokak düzeyindeki bürokratlar (muhtarlar ve belediye görevlileri) tarafından yürütülmektedir. Bu durum, "yabancı" veya "Suriyeli" kimliğinin konut piyasasında bir dışlama gerekçesi olarak kullanıldığını göstermektedir.

Bu temadaki ikinci kategori etnik genellemeler ve ön yargılarla ilgilidir. Katılımcılar yerel halkın göçmenlerle ilgili önceki deneyimlerine dayanarak kendilerini homojen bir grup olarak kabul ettiklerini ve dışladıklarını belirtmektedir:

Suriyeliler pis, bazan kira ödemiyorlar bazan evi bozuyorlar tamam, ama diyorum beş parmağın beşi bir değil. Ben ona dedim ki [eski] ev sahibimin numarasını vereyim ara şu adam [ben] nasıl Suriyeli şu adam nasıl on numara, güzel. Tamam mı, ne yapıyorlar, şimdi sende ev var mesela ben iki ay vermedim para ne diyorsun sen o zaman çık kardeşim ben daha istemiyorum. Bir daha başka Suriyeli arıyor yok veremiyorum. Bunlar böyle yapıyor. Emlakçıya da gittim emlakçı da vermiyor anladın mı? Halamın ev sahibi Libyalı, Türk değil mesela. (Suriye, geliş 2020, 52 yaşında, kadın, evli, eğitim yok, çalışmıyor, 2+1 evde 3 kişi)

Şimdi şöyle bir şey, kira için mesela arıyorum, nerelisin peki, Suriyeliyim, Suriyeli veremiyor maalesef. Iraklı verebilirim diyor. Iraklı belki fazla para veriyor. Suriyeli diyorlar ya mesela, bir Suriyeli sıkıntı yaptı, o zaman diyorlar bu Suriyelilerin hepsi sıkıntı. Hepsi aynı değil, anlatamıyorum. (Suriye, geliş 2011, 18 yaşında, kadın, bekâr, eğitim yok, ev kadını, 1+1 evde 4 kişi)

Yukarıdaki alıntıda Suriyeli katılımcı Irak göçmenlerine ev verildiği şeklindeki gözlemini aktarsa da aşağıdaki Iraklı katılımcı da kendileri de dahil tüm “yabancı”ların Suriyeli gibi görüldüğünden ve bu nedenle ev kiralayamadıklarından şikayet etmektedir:

Onlar [ev sahipleri] anlamıyorlar yani mesela biz Türkmeniz, Arabız falan diye. Hepimizi bir görüyor Suriyelisiniz diye. Sadece Suriyelisiniz diyorlar, ev falan vermiyorlar. Çünkü onlar işte ne biliyim demiyorlar ki siz Türkmensiniz falan. Yabancı için Suriyelisiniz. Evler var ama vermiyorlar Suriyelisiniz diye. (Irak, geliş 2016, 53 yaşında, kadın, dul, ilkokul mezunu, işsiz, 1+1 evde 8 kişi)

Eskişehir’de görüşmelerin planlandığı 2022 sonu itibarıyla kayıtlı Suriyelilerin kent nüfusuna oranı yüzde birin altındaydı (GİB, 2023). Bu görece düşük orana rağmen farklı uyruklardan olan katılımcılar kendilerine “Suriyeli sanıldıkları” gerekçesiyle ev verilmediğini aktarmışlardır. Ülke genelindeki sayıca baskınlıkları ve kamuoyundaki görünürlükleri nedeniyle Suriyelilere yönelik oluşan olumsuz yargılar, yalnızca bu grubun kendisinin değil diğer uyrukların da dışlanmasını pekiştirmektedir. Burada göçmenler, bireysel ya da grup olarak farklılıklarından ziyade, yaşanmış olumsuz deneyimlerin sorumlusu ve aynı grubun üyeleri şeklinde kabul edilip sorunlu olarak etiketlenebilmektedir. Suriyeli göçmenlere yönelik bu genelleyici tutumlar Wacquant’ın (2008) ileri marjinalite kavramıyla birlikte düşünüldüğünde dışlamanın yalnızca mekânsal değil, aynı zamanda sembolik bir ayrışma biçimini de içerdiğini göstermektedir.

4.2. Kira Üzerinden Kurulan Kırılganlık Rejimi

İkinci tema, göçmen hanelerin barınma giderlerini karşılarken yaşadıkları ekonomik kırılganlığı ve barınabilmek için verdikleri mücadeleyi ifade etmektedir. Uluslararası göçmenlerin barınma pratiklerinde ortaya çıkan yapısal kırılganlık biçimlerine odaklanan bu temada yer alan anlatılar, genel olarak barınma alanında yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda toplumsal ve kurumsal düzeyde yeniden üretilen bir kırılganlık rejiminin varlığına işaret etmektedir. Bu temadaki ilk kategori gelirin tümüyle ya da büyük oranda kiraya tahsis edilmesidir. Bu durum göçmen haneleri temel ihtiyaçlarından feragat etmeye, hayır kurumlarına bağımlı yaşamaya ve gündelik hayatı sosyal güvenceden yoksun biçimde sürdürmeye itmektedir. Kirayı ödeyebilmek sıklıkla diğer yaşamsal ihtiyaçların gölgede bırakılmasına neden olmaktadır, örneğin:

İlk önce kirayı ödüyoruz mecbur çünkü eve kiraya gidiyoruz [kirada oturuyoruz], kirayı vermeseler dışarı atarlar hemen git git. O yüzden mecburen kirayı tam zamanında vermek zorundayız. O yüzden bir şeyden kesmek zorunda kalıyoruz. Tek çay ve ekmek yesek bile kirayı zamanında ödemek zorundayız mecburen. (Afganistan, geliş 2022, 32 yaşında, kadın, evli, ev kadını, 1+1 evde 3 kişi)

Kiralar çok fazla pahalı evim de zaten çok çirkin ama ne yapayım. Olsun Allaha şükür. ... Irak’ta bazı şeylere para vermek yoktur elektriktir sudur bunlara para vermek yoktur erzak bedava hepsi, devletten gelir. Şimdi burda her şey para veriyok o yüzden zor oluyo. (Irak, geliş 2015, 37 yaşında, kadın, evli, ilkokul terk, ev kadını, 1+1 evde 5 kişi)

Kıyafetten kısıyoruz, yiyecekten kısıyoruz, gidecekten kısıyoruz, ilaçtan kısıyoruz yani önceliği kiraya faturaya verdiğimiz için elimizde ne kalırsa artık. (İran, geliş 2013, 39 yaşında, kadın, evli, lise mezunu, temizlikçi, 1+1 evde 4 kişi)

Kirayı ödemek için ilaçtan bile kısıtlıklarını belirten son katılımcının anlatısı, göçmenlere sağlık harcamaları için verilen yardımın kiraya harcandığını belirten STK uzmanı tarafından da desteklenmektedir:

UNHCR'nin uluslararası koruma ve geçici koruma için ...2337 lira aylık desteği var, nakit desteği var, GBV yardımı, bu yardımın sebebi de ...ama 2337 lirayı düşünelim Türkiye şartlarında bu kişi sağlık harcamalarına harcamıyor, bunu kirasına harcıyor. Temel yani. Çünkü barınma problemi var. (STK, uzman 2)

Birçok katılımcı kiralarını ancak devlet ya da STK destekleriyle, sosyal yardımlarla ödeyebildiklerini ifade etmişse de bu yardımlar geçici ve yetersizdir:

Bir kurumdan biz yardım alıyoz. Hatta o parayla biz ev kirasını veriyoz. Şey Kızılay. ... Kızılay'dan şu 930 var onu ki ben alıyorum her birinci ayda geliyor. Ben onu hemen bankada götürüp kiraya veriyorum. (Afganistan, geliş 2019, 27 yaşında, kadın, evli, lise mezunu, çalışmıyor, 2+1 evde 4 kişi)

Biz Kızılay'dan aldığımız paranın üstüne de ekleyip önce kiramızı ödüyoruz. ...[Eskişehir'de göçmenlere yardım eden bir STK] sadece kış döneminde faturalarımızı yardımcı oluyolar ama yazı yine kendimiz ödüyoruz onları da çalışıyoruz ödüyoruz mecbur. (İran, geliş 2013, 39 yaşında, kadın, evli, lise mezunu, temizlikçi, 1+1 evde 4 kişi)

Bu temadaki ikinci kategori göçmenlerin yerel halktan daha yüksek kira ödemesidir. Emlak piyasasında "yabancı" kimliği nedeniyle daha yüksek kira talepleriyle karşılaşmaları ve ayrımcı uygulamalara maruz kalmaları, barınma alanında mekânsal adaletsizliğin derinleştiğini göstermektedir. Kira ilişkileri bu bağlamda, göçmenlerin ekonomik yoksunluğunun yanı sıra aidiyet kurma ve yerleşiklik inşa etme imkânlarını da sınırlandıran bir dışlanma mekanizmasına dönüşmektedir:

Henüz bir kimlik edinemediğimiz için emlakçılar bunu fırsat bilip hem daha yüksek fiyattan hem de kötü evleri satıyorlar hem de komisyon alıyor işte ev sahibini de kâr etmiş oluyo emlakçı da boşu boşuna çok yüksek komisyon almış oluyor. (İran, geliş 2018, 33 yaşında, erkek, bekâr, lisans mezunu, tercüman, 2+1 evde 2 kişi)

.... Bir ev buldum kiralık kaçta oluyor diyorum siz yabancı, kimse vermiyor. Bak şu an bizim bina bir aşağıdaki Türk komşu var, kaç kira, 500, biz 1500. Neden? Ben ev sahibi konuştum yani neden, bir fark var yani, dedi onlar Türk. Bir de şimdi bizim kira 750, devlet ne dedi yüzde 25 zam geliyor. Ben yüzde yüz verdim, kabul etmedi, çık dedi. (Suriye, geliş 2016, 45 yaşında, kadın, evli, eğitim yok, ev kadını, 3+1 evde 6 kişi)

Yukarıda görülebileceği gibi konutun finansal erişilebilirliği bağlamında da önemli bulgular elde edilmiştir. Katılımcılar, kira ödemelerinin çoğunlukla hane gelirinin büyük kısmını oluşturduğunu, temel ihtiyaçlardan feragat ederek barınmayı önceliklendirmek zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir. Göçmenlerin çoğu zaman yerel kiracılardan daha yüksek kira bedelleri ödemek zorunda bırakılmaları göçmen kimliğinin barınma piyasasında doğrudan maddi bir cezaya dönüştüğünü göstermektedir. Bu bulgular, göçmenler üzerinde etkili olan yapısal eşitsizliklerin neoliberal konut piyasası ile şekillendiğini göstermektedir. Kreichauf'un (2018) neoliberal barınma politikalarına ilişkin tespitleri ve Harvey'in mülksüzleştirme yoluyla birikim kavramsallaştırması göçmenlerin yerli kiracılardan daha yüksek kira ödemelerinin sebebini ve piyasa aracılığı ile göçmenlerin konut sektöründen nasıl dışlandığını açıklamaktadır. Aylık gelirinin büyük oranını kira gideri için ayıran göçmenler, temel ihtiyaçlarından feragat ederek ancak düşük gelirliğin tercih edebileceği konutlarda ikamet etmekte ve Wacquant'ın

bölgesel damgalama kavramı somut bir biçim almaktadır. Çünkü göçmenlerin yoğunlaştığı bu mahalleler zamanla kamu hizmetlerinin de en son ulaştığı mekânlar halini almakta, yatırım yapılmayan marjinal bir mahalle görünümü almaktadır. ABD’de yoksulların barınma sorunlarını ele alan Desmond da (2016) yoksulların, piyasadaki en ucuz konutlarda barınmalarına rağmen barınma ücretini karşılayamadıklarını, kira ve gıda gibi temel ihtiyaçlar söz konusu olduğunda sömürünün derinleştiğini belirtir. Yoksulların kira, doğalgaz faturası veya yemek masrafları gibi temel harcamalar için yüksek faizli ve kısa vadeli kredi çekmek zorunda kaldığını belirten Desmond’a (2016, 154) göre “yoksullar barınma, yiyecek, dayanıklı tüketim malları ve kredi için daha fazla ödüyorsa ve eğitim ya da konut yatırımlarından daha az geri dönüş alıyorsa (hatta hiç almıyorsa), gelirleri görünenden bile daha azdır. Bu temel bir adaletsizliktir”.

4.3. Sağlıksız ve Riskli Konutlar

Üçüncü tema, nihayet ev bulabilen ve kira ödeyebilen göçmenlerin evlerinin fiziksel koşullarıyla, sağlıksız ve riskli mekanlarla ilgilidir. Katılımcılar, rutubet, nem, yapısal bozulma ve ısı yalıtımı eksikliği gibi temel altyapı problemlerini yoğun biçimde deneyimlemiştir. Bu tema altındaki ilk kategori rutubet ve nem kaynaklı sorunlardır. Evlerin rutubetli oluşu, özellikle çocuklar ve yaşlılar için sağlık sorunlarına yol açmaktadır. Haneler kalabalıklaştıkça bu tür sorunların etkisi daha belirgin hâle gelmektedir. Örneğin:

Büyük oğlan, önceden Zafer Mahallesi oturduk ya, eski ev, müstakil ev, rutubetli, bronşit çıktı. Bazen gece “yatamıyorum” diyor, “nefes alamıyorum” diyor. Hastaneye götürdüm, bronşit çıktı maalesef. (Suriye, geliş 2011, 18 yaşında, kadın, bekâr, ev kadını, 1+1 evde 4 kişi)

En kötü şey rutubet ve onun çocukları hasta etmesi. Kardeşim o rutubetli odada yatıyor, sinüzit oldu rutubetten. Sinüzit oldu hâlâ da iyileşmedi, kaç kez hastaneye falan götürdük onu iyileşmedi. (Afganistan, geliş 2020, 42 yaşında, kadın, evli, ortaokul mezunu, ev kadını, 2+1 evde 6 kişi)

Oğlanla torunum burda yatıyor. Biz istiyok burdan çıkak zaten evlerimiz mantar, her yer rutubet. Çok rutubet valla dün göreydin buraya geçemezdin, dün geleydin izin veremezdim, çok kötüydü, kokuyudu valla. Gittim marketten şey aldım koku aldım evi kokulamak için. Hele diğer [geçen] haftaya duvarlardan yaş aktı nice gör ki nice yaş aktı [duvarlar nemden sızıntı yapmış]. Çok kötü kokuyor. Bazı yerden akıyor bazı yerden ıslaklanıyor kalıyor böyle yaşlı oluyor. [Torunum] ilaç içer özünün böbrek hastalığı var gün gün ilaç alır ki yatsın rahat. Her gün evleri kokular vallah yatarım. Sen şu anda mutfağımıza gör, için yemek hiç çekmez [canın yemek yemek istemez] mide bulanır, çok kötüdür. (Irak, geliş 2016, 53 yaşında, kadın, 4 çocuk, ilkökul mezunu, işsiz, 1+1 evde 8 kişi)

Şekil 1. Bir Katılımcının Mutfağı ve Banyosu

Katılımcıların çoğu, özellikle mutfak ve banyolarda yoğunlaşan rutubet ve nem sorunuyla karşı karşıyadır. Şekil 1’de görülen tipik örnekte olduğu gibi, bu alanlar genellikle yalıtım eksikliği, açıkta kalan tesisat ve hijyen açısından risk taşıyan yapısal sorunlarla karakterizedir.

Yapısal olarak güvensiz konutlarda yaşamak deprem gibi afetlere yönelik kaygıyı da artırmaktadır. Aşağıdaki alıntı barınma güvenliğinin temel koşullarının dahi karşılanmadığını göstermektedir:

Duvarlar çok ince ve yapı zayıf ama tam emin olmadığım dayanıksız olduğu için mesela deprem geldi ya birkaç ay önce tam biz dördüncü kattaydık ve hissettik sallandık ve sonra çatlaklar oldu demek ki dayanıksız bir evimiz var. (İran, geliş 2021, 29 yaşında, kadın, bekâr, yüksek lisans mezunu, çalışmıyor, 1+1 evde 2 kişi)

Bu temadaki ikinci kategori ısınma ve yalıtım eksikliğidir. Katılımcılar konutlarının yalıtımsız ve soğuk olmasından dolayı tüm odaları kullanamadıklarını, kış aylarında tek bir odada soba ya da kömürle ısındıklarını belirtmişlerdir. Bu durum kış aylarında oldukça soğuk olan Eskişehir’de sağlık sorunlarına yol açabilecek bir risk oluşturmaktadır:

Sadece bir [odada] oturuyom diğer ikisini de kapatıyom soğuk için... Meselan kaç para aldım [alıyorsam] buna [elektrik faturasını gösteriyor] getirdim [veriyorum]. O kadar da çok eşyamız yok, buzdolabım yok, çamaşır makinam yok. Yakmıyom, battaniye felan da az var ama yani idare yapıyom bu kadarla. Soğukta herkesi buraya [bu odaya] topluyom zaten. Doğalgazı açmıyorum çok hava soğuk yağmur falan gelirse sabah akşam bir saat iki saat açıyom sonra kapatıyom. (Afganistan, geliş 2016, 34 yaşında, kadın, evli, eğitim yok, ev kadını, 3+1 evde 5 kişi)

Sadece kömür kullanıyoruz soba kullanıyoruz, petek [kalorifer] zaten kullanmıyoruz kömür kullanıyoruz işte bir odada hepimiz kalıyoruz mesela kışın öyle yazın yok (Irak, geliş 2017, 29 yaşında, kadın, bekâr, ortaokul mezunu, geçici işler, 2+1 evde 6 kişi)

Benzer bulgulara Elbayoumi ve Albelbeisi'nin (2023) çalışmasında da rastlanmış ve odun, kömür gibi yakıtları kullanan göçmenlerin baş ağrısı, boğaz ağrısı, akciğer sorunları yaşadığı ve genel sağlıklarının olumsuz etkilendiği vurgulanmıştır. Özellikle kadın, çocuk ve yaşlı göçmenlerin kültürel olarak evde daha fazla zaman geçirmesi dolayısıyla bu zararlı etkiye daha fazla maruz kaldıkları belirtilmektedir. Bu çalışmanın katılımcılarının da hane halkı nüfusunun fazla olması ve bilhassa ısınan tek odanın tüm hane üyelerinin yatak odası olarak kullanılması sağlıklarını olumsuz yönde etkilemekte, ayrıca mahremiyet ihtiyaçlarının da karşılanamadığını göstermektedir. Ayrıca soba kurulan odaların ısınısını sabit tutmak da her zaman mümkün değildir, örneğin Şekil 2'de görülen odada kırık camların kartonla kapatıldığı görülmektedir.

Şekil 2. Bir Katılımcının Oturma Odası

Bu temadaki üçüncü kategori yapısal hijyen sorunlarıyla ilgilidir. Bu kategoriye giren alıntılarda böcek istilası, kötü kokular ve genel olarak evlerin eski ve çürümüş yapısı sıkça dile getirilmiştir:

Ev sahibi ev böyle, durumu böyle dedi, ben de bu harabeye sizden gelip 5000 alacak değilim, 1600'e istersen otur dedi istemiyorsan çık git güzel bir ev bul dedi. Ben taşındığımda evde çok fazla böcek vardı, hamamböceği falan böyle borulardan falan çıkıyordu, onları falan şey yaptık kendimiz hallettik. Hatta ben aradım bunları bir baksan dedim bana şey dedi sevmiyorsan çık git sıfır evde otur dedi biliyor ya çıkamayacağımı. (İran, geliş 2013, 39 yaşında, kadın, evli, lise mezunu, temizlikçi, 1+1 evde 4 kişi)

Heyven gibi yaşıyom, hiç de rahat değil. Kapısı kapanmıyo, hiç mutfak yok, her şey kırılmış, rutubet var, fare var. Çocuğuma tedavi yani hastanede başlıyo yani tedavi iyi geçiyo o zaman ama evde daha kötü oluyor, evde çok sıkıntı var. (Afganistan, geliş 2016, 34 yaşında, kadın, evli, eğitim yok, ev kadını, 3+1 evde 5 kişi)

Şekil 3. Bir Katılımcının Bahçesi

Yukarıdaki fotoğraf (Şekil 3) geçimini plastik ve kâğıt atık toplayarak sağlayan bir katılımcının bahçesini göstermektedir. Çalışma ve barınma alanlarının iç içe geçmesi, ev içi-dışı sınırların silikleştiği bu durumda, barınma hem ekonomik güvencesizlikle hem de gündelik yaşamın çok boyutlu kırılganlıklarıyla şekillenmektedir. Çoğu katılımcının sağlıksız, bakımsız, yalıtımsız ve rutubetli yapılarda yaşaması barınmanın sağlık hakkı ile de doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir. Sağlıksız barınma koşulları özellikle çocuklar, yaşlılar ve kronik hastalığı olan bireyler için ciddi bir risk alanı yaratmakta, bu da göçmenlerin konutla birlikte sağlıklı yaşam hakkından da mahrum kaldığını göstermektedir.

4.4. Görünmeyen Sınırlarla Oluşan Mikro Gettolar

Son tema, görünmeyen sınırlarla oluşan mikro gettolardır. Bu temadaki ilk kategori kentin farklı mahallelerine dağılmadan göçmen mahallelerine sıkışmayla ilgilidir. Aşağıdaki alıntılarda görülebileceği gibi yeni gelenler sıklıkla kendi ülkelerinden ya da farklı ülkelerden göçen göçmenlerin yaşadığı belirli mahallelere yerleşmektedir:

Orada bence çok göçmen yaşıyor. Afgan ben çok görmedim. Çok Arap yaşıyor o tarafta. Biz ilk defa ki geldik o evi aldık. Hâlâ o evde yaşıyoruz. (Afganistan, geliş 2019, 27 yaşında, kadın, evli, lise mezunu, çalışmıyor, 2+1 evde 5 kişi)

Biz geldiğimizde bir akrabamızla birlikte geldik. Onlar daha önce gelmişti. Onlarla bi kaç zaman onlarla yaşadık onlar sonra bize ev buldu. (Afganistan, geliş 2016, 24 yaşında, kadın, evli, ilkokul mezunu, çalışmıyor, 3+1 evde 5 kişi)

Olaylar falan oluyor işte haşhaş, haşhaş falan satıp alıyorlar oradaki hani biz bir tek biz şeydik yabancılık, biz böyle onlar hepsi haşhaş falan satıyordu işte yani. Annemle de ablamın yolunu kesiyordular. Biz de birkaç kere [akrabaları] aramak zorunda kaldık. Sonra onlar dediler ki hani orada zaten mahalleler çok sıkıntılı dedi. En iyisi oradan taşınınız. Biz de o yüzden buraya geldik. (Irak, geliş 2018, 19 yaşında, erkek, bekâr, ortaokul mezunu, garson, 3+1 evde 2 kişi)

Göç literatüründe önemli bir yer edinen ağ teorisi (network theory) göçmenlerin kendilerinden önce gelen arkadaş, akraba ve sosyal çevrelerini takip ederek onların yaşadığı alanlara yerleşmelerini ifade eder. Bu durumda göçmenler daha rahat sosyalleşmekte, daha az riske maruz kalmakta ve mevcut koşulları daha iyi öğrenmektedir (Massey ve diğerleri, 1993, s.448-449). Bahsedilen avantajlardan faydalanmayı hedefleyen göçmenler etnik temelli kümelenmeye sebep olup kendi

içlerinde dilsel, kültürel ve ekonomik benzeşme dolayısıyla sosyalleşmekte, yerel halktan belirli ön yargılarla ayırksı kalmaktadır (Tezcan, 2018). Bu çalışmadaki katılımcılarda da benzer eğilim görülmüş, barınma konusunda sosyal çevrelerinin yardımcı olduğu belirtilmiştir. Bu sebeple mikro gettolar şeklinde oluşan bazı mahallelerin göçmen yoğunluklu şeklinde anılması ve yerel halkın bu mahallelerde oturmak istememesi ya da göçmenleri oralardan çıkmaya zorlaması söz konusudur. Yani aslında sosyal dışlanmanın mekânsallaştırılması doğrultusunda göçmenlere yönelik eşitsizlikler pekiştirilmektedir.

Mevcut eşitsizlikler mekân üzerinde belirginleşirken görünmeyen sınırlarla oluşan mikro gettolar temasında ikinci kategori komşularla sosyal temasın zayıflığıdır. Göçmenler, tüm sorunları kabul edip eve yerleştiklerinde bile komşuları tarafından dışlanabilmektedirler:

Buraya geldiğimizde bir tane İranlı vardı o bize yardımcı oldu, bir ev buldu bize amma o evde altı ay oturabildik çünkü çok rutubet vardı, benim romatizmam olduğu için benim her tarafım tutuldu. Altı aydan sonra oradan çıktık emlakçıya söyledik emlakçı bize başka bir ev söyledi orayı tuttuk. Orayı tuttuğumuzda da suyu yoktu elektriği yoktu biz oturduktan bir ay sonra hallettik ondan sonra yavaş yavaş komşular taşındı. Oraya ilk biz gittiğimiz hâlde komşular toplandı ve sizi istemiyoruz binamızda dedi. (İran, geliş 2013, 39 yaşında, kadın, evli, lise mezunu, temizlikçi, 1+1 evde 4 kişi)

Bulgular barınma deneyiminin yalnızca ekonomik ya da mekânsal değil, aynı zamanda kültürel ve duygusal boyutları olduğunu da ortaya koymaktadır. Katılımcılar, göçmen oldukları için çevrelerinden dışlandıklarını, komşuluk ilişkilerinden yalıtıldıklarını ya da gözetlendiklerini belirtmiştir. Bu durum, Lefebvre'in (2014) mekânın üretimi yaklaşımıyla ilişkilendirilebilir. Ona göre yaşanan mekân şeklinde isimlendirilen mekân türü bireyin öznel deneyimleri, kültürel anlamlandırmaları ve toplumsal etkileşimleri doğrultusunda üretilmiş mekândır. Dolayısıyla göçmenlerin barınma süreçlerinin işlediği yaşanan mekân, kültürel olarak son derece önemli olan "yuva" kavramını ifade etmemektedir. Dışlanmanın sistematik bir hâl alması göçmenlerin toplumsal etkileşimlerini olumsuz etkilediği gibi huzursuzluk hissini de artırmaktadır. Dolayısıyla mekân ile aidiyet ilişkisi kuramayan göçmenler, bu temanın son kategorisi olan geçicilik hissine vurgu yapmaktadır:

Her an bizi dışarı da atabilirler daha belli değil bu çünkü. Vatandaş[lık] verince o zaman çıkarmıyorlar da ama bizim vatandaşımız [vatandaşlığımız] yok annem bunları çok fazla stres yapıyor, üzüyor bir de paradan dolayı da bugün bunu alamadım bugün şunu alamadım, bugün kira günü para kiraya yetmezse falan bunlara çok fazla üzüyor annemin psikoloji buraya geldikten sonra bayağı bozuldu. (Afganistan, geliş 2020, 42 yaşında, kadın, evli, ortaokul mezunu, ev kadını, 2+1 evde 6 kişi)

Türkiye vatandaşlığının olmaması sebebiyle kendilerini geçici hisseden göçmenler, aidiyet bağı kuramamakta ve her an elinde bulundurduğu tüm küçük imkânları dahi ekonomik sorunlar sebebiyle kaybedeceği kaygısı yaşamaktadır. Mevcut imkânsızlıklar her ne kadar barınma ekseninde ifade edilmiş olsa da hayatın her alanında göçmenlerin yaşamını zorlaştıran yapısal ve toplumsal eşitsizliklerin varlığına işaret etmektedir. Son tema olan mikro gettolar, Yiftachel'in (2009) gri alanlar kavramı ve Wacquant'ın (2008) bölgesel damgalama ve mekânsal leke kavramlarıyla doğrudan ilişkilidir. Sosyal dışlanmanın mekânsallaştırılması ile göçmenler belirli mahallelere sıkışıp kalmakta ve kent hakkının (Harvey, 2008) göçmenler için mümkün olmadığını göstermektedir. Mikro gettolarda ikamet eden göçmenler, neoliberal kent politikaları çerçevesinde kentsel kaynaklara ulaşamamakta, kamusal alanlara erişim hakları kısıtlı olmaktadır. Bulgular Yiftachel'in analiziyle de uyuşmakta, göçmenlerin yalnızca mekânsal değil, sosyal ve politik açıdan da marjinalleştiğini ve izole olduğunu göstermektedir.

SONUÇ

Araştırma bulguları, göçmenlerin barınma konusunda ciddi sorunları olduğunu ve bunların mekânın ötesinde toplumsal katılımı ilgili olduğunu göstermektedir. Analiz sonucunda dört ana tema ve bunlara bağlı on kategori oluşmuştur. İlk tema “konuta erişimde ayrımcılık, ön yargı ve dışlanma” temasıdır. “Ev verilmeyen yabancı olmak” ve “etnik genellemeler ve ön yargılar” şeklinde iki kategorisi olan bu tema kapsamındaki bulgular göçmenlerin konut piyasasında uyruk temelli dışlamaya maruz kaldığını ortaya koymaktadır. İkinci tema “kira üzerinden kurulan kırılğanlık rejimi”dir. “Gelirin kiraya tahsisi” ve “yerel halktan daha pahalı kira ödeme” kategorilerinden oluşan bu tema, konut piyasasındaki dinamiklerin göçmenlerin ekonomik kırılğanlıklarını derinleştirdiğini göstermektedir. Üçüncü tema “sağlıksız ve riskli konutlar”dır. Bu tema altında “rutubet ve nem kaynaklı sorunlar”, “ısınma ve yalıtım eksikliği” ve “yapısal hijyen sorunları” kategorileri yer almaktadır. Bu tema, göçmenlerin yaşadıkları mekânların sağlık hakkı bağlamında ciddi riskler barındırdığına dair bulguları içermektedir. Dördüncü ve son tema, “görünmeyen sınırlarla oluşan mikro gettolar”dır. “Göçmen mahallelerine sıkışma”, “komşularla sosyal temasın zayıflığı” ve “geçicilik hissi” kategorilerinden oluşan bu tema göçmenlerin mekansal dışlanmalarının görünmez bir şekilde işlediğini ve göçmenlerin toplumsal bütünleşmelerinin önünde engel teşkil ettiğini ortaya koymaktadır.

Bu bulgular, uluslararası göçmenlerin Türkiye’deki konut piyasasında çok katmanlı dışlanma biçimlerine maruz kaldığını ve konuta erişimin ekonomik olduğu kadar toplumsal, mekânsal ve hukuki eşitsizliklerle de şekillendiğini göstermektedir. Literatürde vurgulanan konut güvencesizliği, ayrımcılık ve mekânsal dışlanma bu çalışmada da doğrulanmakla birlikte; çalışmanın özgünlüğü, bu dışlanma biçimlerinin etnik kimlik, aile yapısı ve yasal statü gibi kesişen faktörlerle nasıl iç içe geçtiğini derinlemesine ortaya koymasında yatmaktadır. Katılımcılar, uyruk temelli ayrımcılığa uğradıklarını, bazen kimliklerini gizlemek zorunda kaldıklarını belirtmiş; bu durum, göçmen olmanın ekonomik sömürüye ve sistematik dışlanmaya açık hâle getirdiğini ortaya koymuştur. Konutlara yüksek kira ödemek zorunda kalmaları ve yetersiz gelirleri nedeniyle temel ihtiyaçlarını karşılayamayan göçmenler, aynı zamanda sağlıksız ve yetersiz yaşam koşullarına mahkûm olmaktadır. Fiziksel mekâna dair bu sorunlar, başta çocuklar olmak üzere tüm hane üyelerinin sağlığını olumsuz etkileyerek barınma hakkının yaşam hakkıyla nasıl iç içe geçtiğini görünür kılmaktadır. Ayrımcılıkla birleşen mekânsal sıkışmışlık, göçmenlerin etnik olarak homojen mahallelerde yoğunlaşmasına, komşularla zayıf sosyal temas kurmalarına ve geçicilik hissine kapılmalarına neden olmakta, bu da toplumsal bütünleşmenin önünde bir engel teşkil etmektedir.

Bulgular kısmında detaylı şekilde ortaya konan temalar birbirinden bağımsız değil, birbirini besleyen ve pekiştiren süreçlerdir ve göçmenlerin barınma deneyimlerinde karşılaştıkları çok katmanlı kırılğanlıkların bir döngüsel yapı içinde yeniden üretildiğini göstermektedir. Konuta erişimde ayrımcılık ve ön yargı göçmenlerin barınma piyasasında dışlanmasına neden olmakta, bu dışlanma kira baskısının yarattığı kırılğanlık rejimiyle birleşerek ekonomik açıdan dezavantajlı konumlarını derinleştirmektedir. Ekonomik yoksunluk, göçmenleri sağlıksız ve yetersiz konutlara mahkûm etmekte, bu da hem fiziksel hem de psikolojik kırılğanlıkları artırmaktadır. Son olarak, bu olumsuz yaşam koşulları göçmenlerin “yabancı” ve “geçici” olarak algılanmasını pekiştirerek, ayrımcılığın yeniden üretilmesine zemin hazırlamakta ve döngüyü başa sarmaktadır. Bu yapı, göçmenlerin barınma alanında maruz kaldığı eşitsizliklerin sürekliliğini ve yapısal niteliğini çarpıcı biçimde ortaya koymaktadır.

Makalenin bulguları, göçmenlerin barınma deneyimlerinin yalnızca ekonomik yoksunlukla sınırlı olmadığını, aynı zamanda kentsel mekânda dışlanma, ayrımcılık ve kırılganlıkla biçimlendiğini göstermektedir. Özellikle ayrımcılığa dayalı kiralama pratikleri, merkeze uzak düşük nitelikli konutlara yönelme zorunluluğu gibi dışlanma biçimleri, Wacquant'ın (2008) ileri marjinalite ve bölgesel damgalama olgularıyla örtüşmektedir. Göçmenlerin yaşadıkları mahallelerin fiziksel koşullarının yetersizliği Yiftachel'in (2009) tanımladığı gri mekânlar kavramına denk düşmektedir. Göçmenler kent içinde yasal olarak tanınmayan ama fiilen var olan alanlarda, çoğu zaman belirsizlik ve geçicilik içinde sürdürülen bir yaşantıya sıkışmaktadır. Aynı zamanda göçmenlerin planlı konut projelerinden dışlanmaları ve sosyal konutlara erişememeleri, Roy'un (2003) vurguladığı gibi şehir planlamasının enformaliteyi bizzat üreten bir süreç olduğunu göstermektedir. Lefebvre'in mekânın toplumsal üretimi kuramı çerçevesinde, bu alanlar yalnızca barınılan yerler değil, aynı zamanda göçmenlerin kentle kurdukları ilişkilerin, güçsüzlüklerinin ve görünmez kılınmalarının maddi karşılıklarıdır. Bu yönüyle bu çalışma, Eskişehir örneğinde barınma sorununun, göçmenlerin kentsel vatandaşlık hakkından dışlanmaları, planlama süreçlerinde görünmez olmaları ve kırılganlıklarının mekânsallaşması biçiminde somutlaştığını ortaya koymaktadır. Dünyanın birçok dilinde "ev" kelimesi yalnızca barınma değil, sıcaklık, güvenlik ve aile-hatta rahim anlamlarını da içerir. Antik Mısır hiyerogliflerinde "ev" simgesi genellikle "anne" yerine de kullanılır, Çince'de jiā kelimesi hem aile hem de ev anlamına gelir, İngilizce "barınak" (shelter) kelimesi Eski İngilizce'deki kalkan (scield) ve birlik (truma) kelimelerinden oluşur ve bir ailenin kendini koruyucu bir kabuk içinde toplaması imgesini yansıtır (Mumford'dan akt. Desmond, 2016, s.148). Ev, yaşamın birincil temeli, kimliğin kök salıp geliştiği yerdir. Ne var ki son yirmi yıldır yapılan çalışmalarda göçmenlerin problemleri arasında ilk sıralarda yer alan barınma sorununun halen belirgin şekilde azalmadığı görülmektedir. Bu durum barınma hakkının yalnızca bir mekân meselesi olmadığını, halk sağlığından toplumsal barışa, sosyal adaletten eşit yurttaşlığa kadar uzanan bir dizi hakkın ihlaliyle iç içe geçtiğini göstermektedir. Göçmenlerin barınmayla ilgili sorunları, entegrasyonun önünü tıkayan görünmez sınırların derinleştiği yapısal bir krizin sürdüğüne işaret etmektedir.

DESTEK BEYANI

Bu araştırma Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından 2302E007 numaralı proje kapsamında desteklenmiştir (20 Şubat 2022 – 25 Ekim 2023).

KAYNAKÇA

- Acar, S. (2023). Türkiye’de bulunan Afgan çobanların göçmenlik deneyimleri üzerine nitel bir çalışma. E. B. Biçer & O. Şanlı (Ed.), *Sosyal, İnsan ve İdari Bilimlerde Güncel Yaklaşımlar* (Cilt 1, ss. 997–1018). İzmir: Duvar Yayınları.
- Ager, A. & Strang, A. (2008). Understanding integration: A conceptual framework. *Journal of Refugee Studies*, 21(2), 166–191.
- Aslan, G. G. & Güngör, F. (2019). Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye göç sonrası yaşadığı sorunlar: İstanbul örneği. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 1602-1632.
- Bakioğlu, A., Artar, F., & İzmir, H. (2018). *Ankara’daki Suriyelilerin Mültecilik Deneyimleri: Göç, Gündelik Yaşam, Geçim Deneyimleri ve Sosyal Dışlanma*. Ankara: Sosyoloji Derneği.
- Baxter, P. & Jack, S. (2008) Qualitative case study methodology: study design and implementation for novice researchers. *The Qualitative Report*, 13, 544-559.
- Birleşmiş Milletler (BM). (1991). *Yeterli konut hakkı 4 numaralı genel yorum*. (25/04/2024 tarihinde [http://sorular.rightsagenda.org/Uploads/ESKH MEV/ESKH 4 No’lu Genel Yorum.pdf](http://sorular.rightsagenda.org/Uploads/ESKH_MEV/ESKH_4_No’lu_Genel_Yorum.pdf) adresinden alındı).
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Brown, P., Gill, S., & Halsall, J. P. (2022). The impact of housing on refugees: An evidence synthesis. *Housing Studies*, 39(1), 227–271.
- Creswell, J.W. & Miller, D.L. (2000) Determining validity in qualitative inquiry. *Theory into Practice*, 39, 124-130. http://dx.doi.org/10.1207/s15430421tip3903_2
- Çuha, N. (1999). Türkiye’de göç olgusu ve Eskişehir il merkezinde kurulan göçmen mahalleleri. *Erdem*, 12(34), 77-90.
- Denzin, N. K. (1978) *The Research Act*, 2nd edn. New York: McGraw Hill.
- Desmond, M. (2016). *Evicted: Poverty and Profit in the American City*. Crown Publishers.
- Doust Mohammadi, M. M., Salmani, I., & Farahmandnia, H. (2023). Social vulnerabilities among immigrants and refugees in emergencies and disasters: A systematic review. *Frontiers in Public Health*, 11, 1235464. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2023.1235464>
- Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ). (2018). *Health of refugees and migrants: Practices in addressing the health needs of refugees and migrants*. WHO Regional Office for Europe.
- Elbayoumi, M. & Albelbeisi A.H. (2023) Biomass use and its health effects among the vulnerable and marginalized refugee families in the Gaza Strip. *Front. Public Health*, 11:1129985. doi: 10.3389/fpubh.2023.1129985
- Erdoğan, M. M. (2020). *Suriyeliler barometresi*. İstanbul: Orion Yayınevi.
- Esin, M. N., Ardıç, A., Nar, Ş., Yıldırım, B. & Sunal, N. (2014). İstanbul’un bir bölgesinde yaşayan Suriyeli göçmenlerin yaşam koşulları. 17.Ulusal halk sağlığı kongre kitabı içinde (s.425-426).
- Eskişehir Sanayi Odası. (2023). *Eskişehir konut ve barınma sorunu üzerine*. Eskişehir Sanayi Odası.

- Fussell, E., Delp, L., Riley, K., Chávez, S. & Valenzuela, A. Jr. (2018) Implications of social and legal status on immigrants' health in disaster zones. *Am J Public Health*. Dec;108(12):1617-1620. doi: 10.2105/AJPH.2018.304554.
- Gewalt, S. C., Berger, S., Szecsenyi, J., & Bozorgmehr, K. (2019). "if you can, change this system" - pregnant asylum seekers' perceptions on social determinants and material circumstances affecting their health whilst living in state-provided accommodation in Germany-a prospective, qualitative case study. *BMC Public Health*, 19(1), 287.
- GİB, Göç İdaresi Başkanlığı. (2022). *Geçici koruma istatistikleri*. (<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>) (Erişim: 01.08.2022).
- GİB, Göç İdaresi Başkanlığı. (2023). *İstatistikler*. (<https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>) (Erişim: 22.09.2023).
- Harvey, D. (2008) The right to the city. *New Left Review*, 53: 23–40.
- Karasu, M. A. (2016). Şanlıurfa'da yaşayan Suriyeli sığınmacıların kentle uyum sorunu. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi & İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(3), 995-1014.
- Karasu, M. A., & Aksungur, A. B. (2022). Göçmenlerin konut sorunu: Suriyeli göçmenler özelinde bir değerlendirme. *Kent Araştırmaları Dergisi*, 13(37), 2027–2050.
- Kaya, A. & Kırış, A. (2016). *İstanbul'daki Suriyeli mültecilere ilişkin zarar görbilirlik değerlendirme raporu*. İstanbul: Hayata Destek Derneği.
- Kınay, D. & Yalçınkaya, N. (2019). *Göç yüzyılında Türkiye Manisa ilindeki Suriyeliler*. İstanbul: İKSAD Yayınları.
- Kreichauf, R. (2018). From forced migration to forced arrival: the campization of refugee accommodation in European cities. *CMS*, 6, 7. <https://doi.org/10.1186/s40878-017-0069-8>
- Krieger, J., & Higgins, D. L. (2002). Housing and Health: Time Again for Public Health Action. *American Journal of Public Health*, 92(5), 758–768.
- Lefebvre, H. (2014). *Mekânın üretimi*. (Çev.: Işık Ergüden), Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Leiler, A., Bjärtå, A., Ekdahl, J., & Wasteson, E. (2019). Mental health and quality of life among asylum seekers and refugees living in refugee housing facilities in Sweden. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 54(5), 543–551.
- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. E. (1993). Theories of international migration: A review and appraisal. *Population and Development Review*, 19(3), 431–466. <https://doi.org/10.2307/2938462>
- Mazlum-Der (2014). *Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadın Sığınmacılar Raporu*. <http://madde14.org/images/f/f8/MazlumDerSuriyeliKadin2014.pdf> (Erişim: 14.04.2025).
- Önder, S., & Kırılı, E. (2005). Osmanlı döneminde Eskişehir'e göçler. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 129-144.
- Porter, M., & Haslam, N. (2005). Predisplacement and postdisplacement factors associated with mental health of refugees and internally displaced persons: A meta-analysis. *JAMA*, 294(5), 602–612.

- Powell, R. & Robinson, D. (2019). Housing, ethnicity and advanced marginality in England. J. Flint & R. Powell (Ed.) *Class, ethnicity and state in the polarized metropolis* içinde. London: Palgrave.
- Roy, A. (2003). *City Requiem, Calcutta: Gender and the Politics of Poverty*. University of Minnesota Press.
- Sandal, E.K., Hançerkıran, M. & Tıraş, M. (2016). Türkiye'deki Suriyeli mülteciler ve Gaziantep ilindeki yansımaları. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 15(2):461-483.
- Sassen, S. (1991). *The Global City: New York, London, Tokyo*. Princeton University Press.
- Shaw, M. (2004). Housing and Public Health. *Annual Review of Public Health*, 25, 397-418.
- Sohn, H., Aqua, J.K. (2022). Geographic variation in COVID-19 vulnerability by legal immigration status in California: a prepandemic cross-sectional study. *BMJ Open*, May 24;12(5):e054331. doi: 10.1136/bmjopen-2021-054331.
- Sunata, U. & Güngördü, F. N. (2024). (Non-state) actors in internal bordering and differential inclusion: Syrian refugees' housing experience in Turkey. *Ethnic and Racial Studies*, 47(12), 2587-2608.
- Şahbaz, H. (2020). Ülke içi göçlerde Eskişehir ilinin yeri. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 25(44), 107-124. <https://doi.org/10.17295/ataunidcd.804941>
- Şatıroğlu Güldalı, P. (2023). *Toplum sağlığı çerçevesinde göçmenlerin barınma hakkı*. B. Ersoy Özcan (Ed.) *Göç: Biyopsikososyal yansımalar içinde* (s. 56-61). Sinop Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü.
- Şen, B. (2012). Kentsel mekân ve göç ilişkisine 'barınak'tan bakmak: Tarihsel süreçte erkek göçmenlerin barınma mekânları. *Toplum ve Demokrasi*, 6(13-14), 177-200.
- Tapan, İ. (2022). Suriyeli mültecilerin Malatya ilindeki coğrafi dağılışı ile sosyo-ekonomik, mekânsal ve kültürel etkileri. *Göç Dergisi*, 9(1), 137-170. <https://doi.org/10.33182/gd.v9i1.771>
- Tekin, M. (2019). *Van örnekleminde Suriyeli sığınmacıların ekonomik, sosyal ve kültürel deneyimleri*. The Global Refugee and Migration Congress, Gaziantep (s. 95-108).
- Tezcan, T. (2018). The hometown cluster-based intergroup threat model: exploring conflict among internal migrant groups in Gebze, Turkey. *Turkish Studies*, 21(1), 108-136.
- Trentin, M., Rubini, E., Bahattab, A., Loddo, M., Della Corte, F., Ragazzoni, L., & Valente, M. (2023). Vulnerability of migrant women during disasters: A scoping review of the literature. *International Journal for Equity in Health*, 22, Article 135. <https://doi.org/10.1186/s12939-023-01951-1>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2024). Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi (ADNKS) sonuçları. (Erişim: 25.07.2025).
- Wacquant, L. (2008). *Urban outcasts: A comparative sociology of advanced marginality*. Polity Press.
- Yiftachel, O. (2009). Theoretical Notes on 'Gray Cities': The Coming of Urban Apartheid? *Planning Theory*, 8(1), 88-100.